

83. Vince József nagykövet jelentése a romániai nemzetiségi problémákról.¹ Bukarest, 1965. szeptember 29.

Szigorúan titkos!

258/szig.titk.

Az RKP IX. kongresszusa és a Nagy Nemzetgyűlés alkotmányozó ülészsaka világosan körvonalazta az új román vezetés nemzetiségi koncepcióját. A beszámolók, hozzászólások és határozatok az „együtt élő nemzetiségek” tagjainak állampolgári egyenjogúságát deklarálták, minden olyan „önkormányzati” jogot levéve napirendről, amelynek bevezetésével az 1952. évi alkotmány törvénybeiktatásakor a társadalmi érdekképviselők megszüntetését indokolták. Az új pártvezetés szemmel láthatólag tovább folytatja az 1958 óta meggyorsult integrációs folyamat politikáját (elsősorban a magyar nemzetiség irányában); változást mindössze annyiban lehet tapasztalni, hogy az eddiginél nagyobb figyelmet fordítanak a végrehajtás módozataira s gondosabb összehangoltabb tevékenységgel igyekeznek a sűrlődásokat, zökkenőket áthidalni.

Nagy figyelmet keltett, hogy a párt és kormányvezetők – a párt és a kormánydelegációk szovjetunióbeli és bulgáriai látogatása után – első ízben (szeptember 24.-én) Marosvásárhelyre, a Maros-Magyar Autonóm Tartomány székhelyére látogattak el. A látogatásról másnap közzétett kommuniké a város, ill. a tartomány nagyarányú – az országos átlagot meghaladó – fejlődését hangsúlyozta. Nemzetiségi szempontból mindössze két utalást tartalmazott a (tudósítás jellegű) kommuniké mindkét helyen „a román, magyar, német és más nemzetiségű” dolgozókat említve, hasonlóan a pártkongresszus *valamennyi* nemzetiség lakta vidékkel kapcsolatos megfogalmazásaihoz. A szeptember 27.-én publikált újabb kommuniké szerint a vezetők 26-án este díszelőadáson vettek részt a marosvásárhelyi kultúrpalotában, ami feltételezhetővé teszi, hogy a 24.-i nyilvános programot követően egyéb találkozókra, megbeszélésekre is sor került.

A marosvásárhelyi látogatásnak nyilvánvalóan demonstrációs jellege is van. Feltételezhető egyfelől, hogy azzal az újabb nyugati kampánnyal függ össze, (1. az ottawai interparlamentáris értekezleten szervezett akciót), a washingtoni képviselőházban folyó ilyen irányú tevékenységet, sorozatos sajtóközleményeket, stb. (amely az erdélyi magyarok helyzetének folyamatos napirenden tartásával igyekszik – a „fellazítási politika” stratégiájába beillesztve – rontani a Románia és Magyarország közti viszonyt. Amellett összefüggésben lehet a látogatás a magyar párt-és kormányküldöttség előkészületben lévő romániai utazásával is. (Egyébként meglehetősen feltűnő és célzatosnak látszó volt a magyarországi sajtó híradása a marosvásárhelyi látogatásról, hiszen a testvérpártok vezetőinek országon belüli utazásairól általában nem szoktak a magyar lapok beszámolni.)

Ipari vezetőket de más funkcionáriusokat nagy számban helyeznek át az ország román-lakta vidékeire, Nemzetiség-lakta területekre telepítik a Vaskapu-építkezés folytán megszűnő Orsova román lakosait. Erdélyi magyar színészeket egyre sűrűbben szerepeltetnek román filmekben. Könnyebben adnak nyugati utazásra szóló útlevelet magyar művészeknek. Említetem már, hogy – egybehangzó információk szerint – megalakult az RKP Központi Bizottsága mellett egy nemzetiségi kérdésekkel foglalkozó állandó bizottság, amelyben többek között Takács Lajos, Sütő András, Anton Breitenhoffer és mások tevékenykednek. (Bock NDK-tanácsos értesülése szerint a német nemzetiséget érintő ügyek irányítója Emeric Stiffer, a Neue Literatur főszerkesztője, aki korábban diplomáciai funkciókat töltött be, Bernben volt ügyvivő,

¹ A jelentést megkapta Komócsin Zoltán és Puja Frigyes.

stb.) Szeptember 15. óta a bizottság apparátusában dolgozik Domokos Géza, az Irodalmi Könyvkiadó volt igazgatóhelyettes is. Domokos elvtárs – egy legutóbbi alkalomszerű beszélgetésünk során – elmondotta, hogy a magyarvontatkozású ügyekkel egy négytagú csoport foglalkozik. Feladatuk: a magyar nemzetiség életét érintő – elsősorban ideológiai-kulturális jellegű jelenségek feltárása, javaslatok kidolgozása. Példaként említette, hogy a magyarnyelvű színházaknak nincsen referensük a MMÁB Színházi Tanácsánál s ez sokszor okoz félreértéseket, nehezíti a problémák megoldását, stb. A bizottság tagjai egyébként – értesüléseink szerint – rendszeresen járják a nemzetiségi vidékeket, előadásokon, találkozókön vesznek részt, tapasztalatokat gyűjtenek és tájékoztatják a lakosságot az ország fejlődésével összefüggő kérdésekről.

*Vince József s.k.
nagykövet*

MOL az MSZMP KB Külügyi Osztálya iratai, 288. fond, 32/1965/12. ő. e., 004684. sz., másolat.